

นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย จนสามารถนำวิถีการประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในครอบครัวและชุมชนได้ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 ก : 33) ยังได้ย้ำต่อไปว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตย นั้น เป็นการนำเอาหลักการของประชาธิปไตยมาใช้ในชีวิตประจำวัน จนเป็นนิสัยในชีวิตหรือวิถีทางแห่งชีวิต วิถีชีวิตประชาธิปไตย ประกอบด้วยพฤติกรรมที่สำคัญสามอย่าง คือ การระงับธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม เมื่อยึดมั่นวิถีชีวิตประชาธิปไตยแล้ว ก็สามารถที่จะขยายวงกว้างออกไปด้านการปกครอง การเศรษฐกิจ การศึกษา และสังคมทั่ว ๆ ไป ซึ่งมีแนวปฏิบัติหรือรากฐานที่จะวิวัฒนาการไปได้เป็นอย่างดีเป็นประชาธิปไตย จากการวิเคราะห์วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 ก : 33) เห็นว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนระดับประถมศึกษา ควรประกอบด้วยคุณลักษณะ ดังนี้

1. การระงับธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

1.1 เคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ ได้แก่ การแสดงความเคารพเกิดทูลสถาบันพระมหากษัตริย์ในทุกโอกาส การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ในโอกาสส่วนสำคัญต่าง ๆ การไปรับเสด็จเมื่อพระมหากษัตริย์ หรือพระบรมวงศ์สานุวงศ์เสด็จไปในถิ่นที่อยู่ หรือบริเวณใกล้เคียง การปฏิบัติต่อสัญลักษณ์ที่แสดงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น ธงชาติ พระบรมฉายาลักษณ์ เพลงสรรเสริญพระบารมี ฯลฯ ด้วยความเคารพ เมื่อได้ยิน หรือเห็นบุคคลใดแสดงกิริยา วาจา หรือการกระทำอันไม่สมควรต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ต้องกล่าวตักเตือน และห้ามมิให้กระทำเช่นนั้นอีก

1.2 เคารพซึ่งกันและกันทางกาย ได้แก่ การแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน เช่น การทักทาย การให้เกียรติผู้อื่น การแสดงความเคารพแก่บุคคลซึ่งอาวุโสกว่า การให้การต้อนรับแก่บุคคลอื่น การแสดงความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

1.3 เคารพกันทางวาจา ได้แก่ การพูดจาให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ใช้คำพูดเหมาะสมตามฐานะของบุคคล พูดจาสุภาพไม่ก้าวร้าวส่อเสียด ไม่พูดในสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นเกิดความเดือดร้อน ไม่นำความลับของผู้อื่นไปเปิดเผย และไม่พูดนิทาหรือโกหกหลอกลวง

1.4 เคารพในสิทธิของผู้อื่น ได้แก่ การไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น ทั้งทางกาย หรือวาจา รู้จักเคารพในสิทธิของผู้อื่นที่มาก่อนหลัง เคารพในความเป็นเจ้าของ และต้องรู้จักขออนุญาตเมื่อล่วงล้ำเข้าไปในที่อยู่อาศัยของผู้อื่น

1.5 เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ได้แก่ การยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น เมื่อมีผู้พูดเสนอความคิด ควรรับฟังด้วยความตั้งใจ และใคร่ครวญด้วยวิจารณญาณ หากเห็นว่าเป็นการเสนอแนวคิดที่ดี มีประโยชน์มากกว่าความคิดเห็นของตนเอง ก็ควรยอมรับและปฏิบัติตาม

1.6 เคารพในกฎระเบียบของสังคม ได้แก่ การยึดมั่นในกรอบระเบียบของสังคม เช่น วัฒนธรรม ประเพณี กฎเกณฑ์ทางสังคม และกฎหมายของประเทศ

1.7 มีเสรีภาพ และใช้เสรีภาพในขอบเขตของกฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณี

2. สามัคคีธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

2.1 การรู้จักประสานประโยชน์ โดยยึดถือประโยชน์ของส่วนรวม หรือของชาติเป็นที่ตั้ง ได้แก่ การทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี รู้จักการประนีประนอม โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นใหญ่ มีการเสียสละความสุขส่วนตน หรือหมู่คณะ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม หรือของชาติ

2.2 ร่วมมือกันในการทำงาน หรือทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกัน โดยมิบุคคลผู้ร่วมงานตั้งแต่สองคนขึ้นไป ในการร่วมกันทำงานนี้ จะต้องมีการวางแผนในการปฏิบัติร่วมกัน คิดร่วมกัน เมื่อถึงขั้นตอนของการทำงานก็ช่วยเหลือกันอย่างตั้งใจและจริงจัง ไม่หลีกเลี่ยง หรือทำแบบเอาเปรียบผู้อื่น

3. ปัญญาธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

3.1 การไม่ยึดถือตนเป็นใหญ่ คือ การรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับฟัง และการปฏิบัติตามมติเสียงส่วนมากของที่ประชุม หรือในการทำงานต่าง ๆ และการรู้จักการเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี

3.2 เน้นการใช้ปัญญาและเหตุผล ความถูกต้องในการตัดสินใจปัญหาทั้งปวง ไม่ใช่ใช้เสียงข้างมากในการตัดสินใจเสมอไป

3.3 เมื่อมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้น หรือเมื่อมีเรื่องที่จะต้องตัดสินใจ ทุกคนจะต้องร่วมกันคิด และช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล

3.4 ในกรณีที่ปัญหาได้แย้งในหมู่คณะ จะต้องพยายามอภิปราย จนกระทั่งสามารถชักจูงให้ทุกคนเห็นคล้อยตาม เมื่อเกิดกรณีต่างก็มีเหตุผลที่ดีด้วยกัน และจะไม่อาจชักจูงให้กลุ่มหันไปทางใดทางหนึ่งได้เท่านั้น จึงจะใช้วิธีการออกเสียง

สุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 ข : 867) เสนอขอขยายการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. จัดการปกครองโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วม เพื่อให้นักเรียนรู้สึกว่าเขาได้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบโรงเรียน
2. ในการตั้งกฎเกณฑ์ หรือระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียน ควรจะให้นักเรียนเป็นผู้ร่วมตั้ง หรืออาจทำได้โดยให้นักเรียนเลือกตัวแทนของตนเข้าร่วมในการพิจารณาสร้างกฎหรือระเบียบของโรงเรียน
3. จัดตั้งสภานักเรียน หรือคณะกรรมการนักเรียนในโรงเรียน
4. จัดตั้งชุมนุมในห้องเรียน

จากที่นำเสนอ จึงสรุปได้ว่า กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา มุ่งเน้นการปลูกฝังวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียน เพื่อให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ในหมวดคุณสมบัติที่ต้องการเน้น และเพื่อสร้างเสริมพลเมืองที่มีคุณภาพ ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2. กิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน

ปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญในการพัฒนาวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น เพราะวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาสังคม และการพัฒนาประเทศ จะเห็นได้จากการกำหนดนโยบายทางวัฒนธรรมไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ห้า และยังได้ประกาศคำนิยามพื้นฐานห้าประการ ให้เป็นแนวทางปฏิบัติของประชาชนทั่วประเทศ จากคำนิยามพื้นฐานห้าประการ กระทรวงศึกษาธิการ (2528 : คำนำ) ได้พิจารณาและเห็นว่า เรื่องวินัยเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเยาวชน จึงได้กำหนดโครงการเสริมสร้างวินัยนักเรียนทั่วประเทศขึ้น โดยกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับวินัยไว้สี่เรื่อง คือ

1. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกาย
2. การเดินแถวไป - กลับ ระหว่างบ้านกับโรงเรียน
3. เข้าแถวเพื่อขึ้นรถโดยสารประจำทาง
4. การปฏิบัติตามกฎจราจร

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้นำสี่เรื่องนี้ทำเป็นโครงการขึ้น เรียกว่า "โครงการเสริมสร้างวินัยนักเรียนทั่วประเทศ" เหตุผลที่รัฐบาลมีนโยบายและโครงการนี้ เนื่องจากพิจารณาเห็นว่า การปลูกฝังและเสริมสร้างควมมีระเบียบวินัยให้แก่คนในชาติ จะต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นที่เยาวชนซึ่งเป็นนักเรียน และฝึกปฏิบัติตนจนเป็นนิสัย เพื่อให้เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ หรือประชาชนที่มีระเบียบวินัยในที่สุด ปัจจุบันสถาบันทางการศึกษาทุกระดับ ได้ปลูกฝังและเสริมสร้างควมมีระเบียบวินัยให้แก่เยาวชนของชาติอยู่แล้ว แต่ยังจำกัดอยู่แต่ในรั้วของโรงเรียน จึงสมควรที่จะสนับสนุนให้สถานศึกษาได้มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างระเบียบวินัยของนักเรียนให้ปรากฏแก่สายตาชุมชนด้วย ซึ่ง เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2520 : 48) กล่าวว่าวินัยเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งของการศึกษา ในการที่จะปรับปรุงและส่งเสริมความประพฤติของนักเรียนแม้ว่าวินัยอาจเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตน ตามกฎหรือข้อบังคับของโรงเรียน แต่ไม่ใช่เป็นการขู่เข็ญบังคับ หากแต่วินัยมุ่งที่จะให้นักเรียนควบคุมตนเอง (Self - control) มีวินัยในตนเอง (Self - Discipline) แต่ วิทยุ สาร (2519 : 194) กล่าวว่า

วินัย หมายถึง ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่โรงเรียนกำหนดขึ้นให้นักเรียนปฏิบัติตาม หรือบางที่โรงเรียนยังไม่ได้กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นความคาดหวังของครู ให้นักเรียนวางตัวหรือประพฤติตนอย่างนั้นอย่างนี้ ทั้งในห้องเรียน ในบริเวณโรงเรียน และนอกโรงเรียน ส่วนหนังสือ ทัศนาคินทร์ (2529 : 292) กล่าวว่า วินัยในโรงเรียน หมายถึง การรู้จักปกครองตนเอง การกระทำตามระเบียบ หรือข้อบังคับต่าง ๆ เกิดขึ้นโดยความสมัครใจของผู้ปฏิบัติคือนักเรียน ที่ได้มองเห็นคุณค่าแล้วว่า การปฏิบัติตามกฎข้อบังคับที่โรงเรียนสร้างขึ้นไว้ และตนเองก็เห็นพ้องด้วยนั้น เป็นสิ่งที่ควรระวังซึ่งความสงบเรียบร้อย อันจะมาถึงความสุขและความเสมอภาคแก่สมาชิกทุกคนในสังคมนั้น นักเรียนเห็นชัดว่า การที่แต่ละคนทำอะไรได้ตามใจชอบนั้น ในที่สุดจะก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้น จะกลายเป็นสังคมป่าเถื่อน ไร้ระเบียบ ไร้ศีลธรรม คนอ่อนแอจะถูกรังแกอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นวินัยในโรงเรียน จึงเป็นอำนาจ (Authority) ที่จะรักษาความเป็นธรรมให้แก่ทุกคน แต่ขณะเดียวกัน ก็จะเป็นเครื่องมือยืนยันสิทธิและเสรีภาพของนักเรียนทุกคนในโรงเรียนนั้น

ประมวล ดันยะ (2528 : 118) บันทึกไว้ว่า วินัยในโรงเรียน ควรจะมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. พฤติกรรมของนักเรียนส่วนใหญ่เป็นการควบคุมตนเอง อันเป็นจุดหมายปลายทางของวินัยในโรงเรียน
2. การเชื่อฟังและการปฏิบัติตามคำสั่ง หรือระเบียบข้อบังคับ ควรจะขึ้นอยู่กับความเข้าใจในเหตุผลมากกว่าจะยอมรับโดยปราศจากเหตุผล
3. การใช้อำนาจหรือออกคำสั่งใด ๆ ให้นักเรียนปฏิบัติ น่าจะขึ้นอยู่กับหลักของเมตตาธรรม มากกว่าขึ้นอยู่กับตัวบุคคล
4. กิจกรรมของโรงเรียนและประสบการณ์ในชั้นเรียน ควรจะจัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาพฤติกรรมที่ปรารถนา และ เป็นที่ยอมรับกันในสังคม
5. ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติของนักเรียน ควรจะคำนึงถึงลักษณะภูมิหลังส่วนตัวของนักเรียนด้วย

วิจิตร ศรีสะอ้าน และคนอื่น ๆ (2525 : 132 - 133) ได้เสนอหลักการของ
วินัยนักเรียนไว้ ดังนี้

1. เป้าหมายของการศึกษา และวัตถุประสงค์ของวินัยนักเรียนมีลักษณะ
คล้ายคลึงกัน คือ ความต้องการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นประชาชนที่สามารถนำตนเองได้
2. วินัยควรมีพลังพอที่จะช่วยให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายของการเรียนการ
สอนได้ กล่าวคือ วัตถุประสงค์ของวินัยนั้น ควรผลักดันให้ครูและนักเรียนได้บรรลุความสำเร็จ
ตามเป้าหมายของโรงเรียน ช่วยให้เกิดสำเร็จในด้านการเรียนการสอน วินัยควรเป็นสิ่งที่เกิด
ขึ้นภายในจิตใจของนักเรียนเอง
3. วินัยนักเรียนควรจะดำเนินควบคู่ไปกับการเรียนการสอน
4. การควบคุมทางวินัย ควรเปลี่ยนแปลงไปตามวัยและความเจริญเติบโต
ของเด็ก ฉะนั้น การกำหนดกฎเกณฑ์และข้อบังคับต่าง ๆ ควรคำนึงถึงลักษณะของเด็กแต่ละวัยด้วย
5. พฤติกรรมของนักเรียนที่มุ่งให้เกิดขึ้นจากวินัยนั้น ควรนำสถานการณ์นั้น
เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย กล่าวคือ โดยปกติบุคคลจะแสดงพฤติกรรมต่างกัน เมื่อสถานการณ์ต่างกัน
6. ประสิทธิภาพของการสอนที่ปรากฏกับนักเรียน เป็นสิ่งที่แสดงถึงความ
สามารถของครูในการควบคุมวินัยนักเรียน
7. วินัยเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้นักเรียนต่อสู้กับการเรียน และกิจกรรมที่หนักหน่วง
ทั้งหลายในโรงเรียนได้
8. การกำหนดวินัยนักเรียน ควรพิจารณาปัจจัยแวดล้อมหลาย ๆ ด้าน เช่น
ปัจจัยภายนอกโรงเรียน ปัจจัยทางด้านการบริหารของโรงเรียน ปัจจัยจากพฤติกรรมของนัก
เรียน ตลอดจนปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครอง เป็นต้น
9. การกำหนดวินัยนักเรียน ควรคำนึงถึงความต้องการพื้นฐานของนักเรียน
เป็นสำคัญ เช่น ความต้องการอาหาร ความต้องการความปลอดภัย เป็นต้น
10. วินัยนักเรียน คือข้อกำหนด ระเบียบ หรือกฎเกณฑ์ ที่สามารถปรับปรุง
เปลี่ยนแปลง และแก้ไขให้เหมาะสมได้

พริส หันนาคินท์ (2529 : 293 - 294) จำแนกวินัย ที่ใช้อยู่ในโรงเรียนเป็นประเภท ๆ ดังนี้

1. วินัยเทียบขาดแบบทหาร แนวคิดนี้ถือว่า นักเรียนยังเป็นเด็ก ไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี ดังนั้น จึงต้องปฏิบัติตามคำสั่ง และระเบียบที่ครูวางไว้ ถ้าใครละเมิดยอมได้รับโทษ วินัยแบบนี้จะใช้ความกลัวเป็นเครื่องมือให้นักเรียนทำความดี เด็กทำดีเพราะกลัวถูกลงโทษ

2. วินัยแบบค่าเงินงานให้สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน แนวคิดนี้ถือว่า นักเรียนได้กระทำสิ่งตนสนใจแล้ว ปัญหาเรื่องวินัยก็จะไม่เกิดขึ้น เช่น นักเรียนชอบเดินลัดสนาม เพราะเป็นทางที่ใกล้ที่สุด ถ้าโรงเรียนสั่งห้ามกับประกาศโทษ นักเรียนยอมไม่ชอบใจ การฝ่าฝืนก็จะเกิดขึ้นง่ายถ้าครูเผลอ การกระทำตามวินัย จะเกิดขึ้นเมื่อนักเรียนรู้ว่าครูกำลังมองอยู่เท่านั้น เพื่อไม่ให้เกิดปัญหา โรงเรียนก็สนองความสนใจโดยการสร้างถนนถาวรตามที่นักเรียนเดินลัดสนามเป็นต้น

3. วินัยที่เกิดจากการรู้จักรับผิดชอบและเกียรติของตนเอง แนวความคิดนี้ถือว่า จุดมุ่งหมายของวินัยก็คือ การให้นักเรียนมีความประพฤติดี คนจะประพฤติดีก็ต่อเมื่อมีคุณธรรมประจำใจ และนับถือเกียรติของตนเอง ถ้าเราคิดว่าเราเป็นคนดี เป็นคนที่มีเกียรติ ก็ย่อมจะไม่ทำในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงของเราเอง นักเรียนทำดีเพราะรักการทำดี ไม่ใช่เกรงกลัวอำนาจจากภายนอก การมุ่งให้นักเรียนรักษาเกียรติของตนเอง เป็นจุดมุ่งหมายของการสร้างวินัย

จากแนวคิดทางจิตวิทยา และสังคมวิทยา ถือว่า วินัยเป็นกระบวนการของการเรียนรู้ที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ โดยการพัฒนานิสัย การควบคุมตนเอง และระลึกเสมอถึงความรับผิดชอบที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ที่จะช่วยสร้างสวรรค์พัฒนาสังคมให้สงบสุข ไม่ก่อให้เกิดปัญหาที่น่าวายในสังคม

ประมวล ดันยะ (2528 : 124 - 125) สรุปสาเหตุของปัญหาวินัยในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. จากตัวนักเรียนเอง เช่น เกิดจากความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ ลังคม และการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตลอดจนความรู้สึกลดท้อภายในโรงเรียน
2. กลุ่มเพื่อนของนักเรียน มีอิทธิพลต่อความประพฤติ และการปฏิบัติของนักเรียนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กวัยรุ่น เช่น เพื่อนฝูงชักชวนให้ก่อการทะเลาะวิวาท หรือสร้างบรรยากาศตึงเครียดขึ้นในโรงเรียน
3. ครูในโรงเรียน ครูก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาทางวินัย เช่น เจตคติที่มีต่อนักเรียนไปในทางไม่ดีตลอดเวลา ทำให้นักเรียนไม่สบายใจ ไม่มีความสุขในโรงเรียน ไม่เตรียมการสอน สอนไม่ดี ไม่สามารถทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในวิชาที่เรียน มีความล่าเยียง ไม่ยุติธรรม แม้แต่การแตกแยกกันในหมู่คณะครูด้วยกัน ก็มีส่วนทำให้นักเรียนไม่เคารพระเบียบวินัยของโรงเรียนเช่นกัน
4. สภาพทางครอบครัว หรือสังคมแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ เช่น ทางบ้านมีภูมิลักษณ์ไม่ดี นักเรียนก็พลอยไม่ดีตามไปด้วย ตลอดจนความแตกแยกทะเลาะเบาะแว้งของพ่อแม่ ก็เป็นสาเหตุที่สำคัญของปัญหาวินัยของโรงเรียน เช่นกัน
5. สภาพสังคม และบ้านเมือง อยู่ในสภาพไม่ดี มีแต่ความวุ่นวายแตกแยก ผู้ใหญ่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม ขาดระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ มีผลพลอยให้นักเรียนไม่ดี ขาดวินัยไปด้วย ซึ่งโรงเรียนคาดหวัง ทำให้นักเรียนมีวินัยได้อย่างไร ในเมื่อผู้ใหญ่ทั่วไปไม่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

เมื่อทราบสาเหตุปัญหาวินัยในโรงเรียนแล้ว การแก้ปัญหาก็ทำได้หลายวิธี เช่น โดยวิธีการป้องกัน ซึ่งเป็นวิธีแก้ปัญหามากกว่าการควบคุมบังคับลงโทษ ซึ่งเป็นวิธีแก้ปัญหาลบ การแก้ปัญหาวินัยด้วยวิธีการแก้ไขป้องกัน เป็นสิ่งเสริมให้นักเรียนกระทำในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ เป็นสิ่งที่ดีต่อตนเองและต่อสังคม ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการป้องกันปัญหาวินัยในโรงเรียน ซึ่ง เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2520 : 60 - 61) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาวินัยในโรงเรียนไว้ว่ารับฟัง ดังนี้

1. การที่นักเรียนประพฤติดีนั้น ควรจะเป็นเพราะนักเรียนเห็นดีเห็นชอบกับผลที่ได้รับจากการกระทำของตนเอง การเชื่อฟังคำสั่งและประพฤติตามระเบียบเกิดจากการเข้าใจเหตุผลของระเบียบคำสั่ง ไม่ควรจะเป็นการบังคับ เป้าหมายของวินัยในโรงเรียนก็คือนักเรียนควบคุมตนเอง และมีวินัยในตนเอง
2. การออกคำสั่ง ระเบียบต่าง ๆ ควรพิจารณาอย่างรอบคอบ ด้วยเหตุผล และเชื่อว่าจะเป็นส่วนช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา
3. ควรจัดสภาพโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพน่าเรียนน่าอยู่
4. ครูเป็นบุคคลสำคัญที่อาจก่อให้เกิดปัญหาทางวินัยได้ ครูจึงควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน เช่น ความสามัคคี การแต่งกาย มารยาท การพูดจา เป็นต้น ครูต้องเป็นคนมีเหตุผล ไม่เจ้าอารมณ์ อารมณ์ร้ายของครูทำให้เกิดปัญหาทางวินัยได้ง่าย
5. การฝึกให้นักเรียนเป็นคนมีวินัย มีเกียรติ และความรับผิดชอบ ย่อมป้องกันปัญหาทางวินัยได้เป็นอย่างดี
6. พยายามช่วยให้นักเรียน มีความรู้สึกที่ตนเองเป็นเจ้าของโรงเรียน นักเรียนย่อมไม่ประพฤติในสิ่งที่จะนำความเสื่อมเสียชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน
7. พยายามส่งเสริมให้นักเรียน ประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งอาจเป็นทางการเรียน หรือทางกิจกรรม
8. การมีวินัยในตนเอง ขึ้นอยู่กับความสามารถของนักเรียนที่จะประเมินผลของผลที่จะตามมาจากการกระทำของตน การแนะนำ การให้คำปรึกษาหารือ จะช่วยได้อย่างมาก
9. พยายามหลีกเลี่ยงการทำโทษ และควรคำนึงถึงขอบเขตอำนาจในการทำโทษนักเรียน
10. ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องสนับสนุนครูเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับวินัย ครูบางคนอาจลงโทษนักเรียนเกินกว่าอำนาจที่มีอยู่ ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องพิจารณาอนุญาตให้ลงโทษเท่าที่อำนาจมีอยู่ ถ้าครูลงโทษเกินกว่าเหตุ ผู้บริหารโรงเรียนอาจเกลี้ยกล่อมครูให้พิจารณาใหม่อย่างเหมาะสม

เพื่อให้เด็กเรียนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ปฏิบัติภารกิจของตนได้อย่างสมบูรณ์ ประมวล
 ดัชนี (2528 : 169 - 130) เสนอแนวทางในการป้องกันการกระทำผิดวินัยในโรงเรียนไว้
 ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ ควรหมั่นอบรมศีลธรรม จรรยา มารยาท
 และแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสมอยู่เสมอ ๆ อาจเป็นกิจกรรมโฮมรูม ช่วงเวลา
 การเคารพธงชาติ หรือในโอกาสที่เหมาะสม จะสามารถช่วยกล่อมเกลापฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา
 ลงได้ โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนควรจะได้หาโอกาส พบปะ อบรม สั่งสอนนักเรียนบ้าง อาจ
 เป็นเดือนละครั้งก็ได้
2. ครูอาจารย์ ควรประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ไม่ควรให้นักเรียน
 เกิดความรู้สึกขัดแย้งระหว่างสิ่งที่ครูสอนกับสิ่งที่ครูประพฤติปฏิบัติ
3. กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของโรงเรียน ควรจะได้มีการปรับปรุง
 แก้ไขให้เหมาะสม ให้เป็นกฎระเบียบและข้อบังคับที่ที่อยู่เสมอ เช่น กฎเกณฑ์ที่ปฏิบัติตามยากไม่มา
 จะเป็นกฎเกณฑ์ที่ดี จึงควรแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น
4. ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการควบคุมความประพฤติ และสอดส่องดูแล
 พฤติกรรมของนักเรียน เช่น สภานักเรียน กรรมการนักเรียน ให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ โดย
 โรงเรียนพิจารณาให้ร่วมในทางสร้างสรรค์ ป้องกัน และแก้ไขร่วมกันกับฝ่ายโรงเรียน
5. ความร่วมมือจากบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือสมาชิกของสมาคมครูผู้ปกครอง
 และครู ในการควบคุม ดูแล เลี้ยงดู ให้ความอบอุ่นแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในปกครองของตน
6. ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย เพื่อให้
 นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ทักขะ เจตคติ ตลอดจนคำนิยมในกิจกรรมเหล่านั้น เพื่อเป็นการ
 หล่อหลอมพฤติกรรม เช่น จัดชุมนุมพุทธศาสนา ชุมนุมวัฒนธรรมไทย เป็นต้น
7. การขับโทษแก่ผู้กระทำผิด ควรเป็นวิธีสุดท้ายในกรณีที่จำเป็นเท่านั้น
 และควรกระทำให้เหมาะสมไม่เกินขอบเขต มิฉะนั้นแล้ว จะไม่เกิดประโยชน์อันใดในการป้องกันการ
 การกระทำผิดวินัย

ปัญหาการกระทำผิดวินัยของนักเรียน มีสาเหตุมาจากประการ ดังนี้ ในการแก้ไข ความผิดทางวินัย ครูต้องศึกษา พิจารณาให้รอบคอบว่า เกิดจากสาเหตุใด แล้วจึงแก้ไขที่สาเหตุ นั้น ๆ เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการแก้ไขปัญหาวินัยนักเรียน สอนง สุวรรณวงศ์ (2529 : 131 - 133) เสนอแนะไว้ ดังนี้

1. การว่ากล่าวตักเตือน ใช้เมื่อนักเรียนกระทำผิดเล็กน้อย ไม่สำคัญหรือไม่ ร้ายแรง ซึ่งเชื่อว่านักเรียนจะสำนึกได้ และไม่กระทำผิดอีกในครั้งต่อไป
2. การกักขัง (Detention) ไว้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง เช่นไม่ให้พักกลางวัน ไม่ให้กลับบ้านพร้อมคนอื่น ๆ การลงโทษแบบนี้ จะทำให้นักเรียนเข็ดหลาบชั่วขณะ แต่รู้สึกว่าเป็นการสูญเสียสิทธิบางประการไป แต่ที่สำคัญครูจะต้องคอยดูแลอยู่ตลอดเวลา
3. ให้ชดเชยค่าเสียหาย (Restitution) ใช้สำหรับการลงโทษ เมื่อนักเรียน ทำสิ่งของเสียหายโดยเจตนา หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การชดเชยค่าเสียหายเพื่อเป็นการทดแทน โดยซื้อหรือซ่อมแซมให้คงสภาพเดิม ซึ่งส่วนใหญ่วิธีนี้ใช้กับความเสียหายด้านวัตถุ
4. ให้สังคมลงโทษ (Social Disapproval) วิธีนี้ คือทำให้สังคม เพื่อน ไม่ยอมรับผู้กระทำผิด เช่น ไม่พูดด้วย ไม่ช่วยเหลือ ไม่คบค้าสมาคม หากไม่ปรับปรุงแก้ไขตนเอง ให้ดีขึ้น แต่ครูจะต้องพิจารณาให้รอบคอบ อย่าให้รุนแรงหรือใช้เวลานานเกินไป เพราะจะเป็น ตราบาปติดตัวนักเรียนไปได้ และเป็นผลเสียในที่สุด
5. การพักการเรียน (Suspension) และการไล่ออก (Expulsion) เป็น การลงโทษที่รุนแรงที่สุด ที่สถานศึกษากระทำแก่นักเรียน แต่ต้องพิจารณาให้รอบคอบเป็นพิเศษ เพราะเป็นผลเสียแก่นักเรียนอย่างยิ่ง และอย่าลืมว่าสถานศึกษามีหน้าที่สร้างและพัฒนาคน การลงโทษตามลักษณะนี้ สามารถกระทำได้กับการศึกษาบางระดับเท่านั้น
6. การขู่หรือการทำให้อาย (Threats and Rumination) กล่าวโทษว่า จะลงโทษเมื่อกระทำผิด วิธีนี้พึงระมัดระวังไม่ควรใช้บ่อย ๆ เพราะการกระทำให้อายนั้น เป็นการลดคุณค่าและทำลายน้ำใจ

7. การลงโทษให้เจ็บกาย (Corporal Punishment) เช่น การเขียนดี
ให้ชอกช้ำ เป็นต้น สำหรับการลงโทษวิธีนี้ ต้องพิจารณาเป็นพิเศษ และต้องทำตามระเบียบ
กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียน พ.ศ. 2515 ดังนี้

7.1 เขียนด้วยไม้เรียวเหลากลม เส้นผ่าศูนย์กลางไม้เกิน 0.7

เช่นตีเมคว

7.2 ไม่ลงโทษด้วยความโกรธหรือพยาบาท และไม่ควรถาโทษขณะที่
โมโหหรือโกรธ

7.3 ลงโทษโดยประมาณให้เหมาะสมกับเหตุผล

7.4 ต้องแน่ใจว่าการลงโทษชนิดนี้จะแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาได้

7.5 การลงโทษควรมีผู้รู้เห็น แต่ต้องไม่เป็นการประจาน

7.6 การลงโทษต้องเหมาะสมกับวัย เพศ ขนาด และความแข็งแรง
ของร่างกายของนักเรียนผู้ถูกลงโทษ

7.7 ต้องดูความนิยมของผู้ปกครองด้วยว่า สนับสนุนการลงโทษแบบนี้
หรือไม่บางโรงเรียนทำได้ง่ายเพราะผู้ปกครองยินยอม

7.8 ต้องรับผิดชอบและสามารถชี้แจงได้ว่า การลงโทษที่กระทำลงไป
นั้นเหมาะสมแล้ว และมีเหตุผลเพียงพอด้วย

สรุปได้ว่า การรักษาระเบียบวินัยนั้น ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญ และเป็น
ผู้ดำเนินการ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการรักษาระเบียบวินัยของนักเรียน บทบาท
และหน้าที่สำคัญของผู้บริหารโรงเรียนในการรักษาวินัย ประมวล ดันยะ (2528 : 135 -
136) เสนอแนะไว้ดังนี้

1. สร้างนโยบายเกี่ยวกับการรักษาและส่งเสริมวินัย ผู้บริหารโรงเรียน
ร่วมกับคณะครู และอาจให้สภานักเรียนได้มีส่วนร่วมพิจารณากำหนดระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ
ของโรงเรียนที่จำเป็นและตามความต้องการ เพื่อเป็นบทกำหนดแนวทางปฏิบัติแก่ผู้บริหาร ครู
นักเรียน และผู้ปกครอง

2. ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการเกี่ยวกับเรื่องวินัยนักเรียน และการรักษาระเบียบวินัยนักเรียน
3. ให้ความสนับสนุนคณะครู ในกรณีที่ครูได้ลงโทษนักเรียนไปอย่างถูกต้อง ด้วย หลักการและเหตุผลแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องยินยอมสนับสนุนอย่างเต็มที่ และในกรณีที่ครูเป็นฝ่ายผิด ผู้บริหารก็ต้องไม่ทอดทิ้งครูตามลาพัง โดยเฉพาะต่อนักเรียน
4. จัดการกับนักเรียนที่ครูส่งไปหาผู้บริหารโรงเรียน ในบางกรณีครูไม่สามารถจัดการกับนักเรียนได้ เพราะเหตุผลบางประการ จึงส่งไปให้ผู้บริหารโรงเรียนเพื่อดำเนินการต่อไป ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องพิจารณาได้ส่วนให้รอบคอบ ทั้งทางด้านนักเรียนและครู ไม่ปล่อยให้ผ่านไปเฉย ๆ
5. สั่งสอนอบรมศีลธรรมจรรยา ควบคุม กวดขัน เรื่องวินัยแก่นักเรียน กวดขัน ครูในเรื่องการสั่งสอนอบรมศีลธรรม
6. ส่งเสริมให้ครูอุทิศตนแก่โรงเรียนมากขึ้น ให้ครูเอาใจใส่ต่อนักเรียนเป็นรายบุคคลในกรณีที่นักเรียนมีปัญหา และร่วมมือกับครูในการแก้ปัญหาเด็กเป็นรายกรณี
7. เป็นที่ปรึกษาของครูและคณะกรรมการนักเรียนเกี่ยวกับการพิจารณากิจกรรม ผิดอบรมศีลธรรม จรรยา กิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรม และกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน
8. จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนให้อบอุ่น สถานที่และบริเวณ ร่มรื่น ครูมีความสามัคคีกัน ผู้บริหารโรงเรียนให้ความอบอุ่นแก่คณะครูและนักเรียน
9. รับฟังข้อ เสนอแนะของครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ในการควบคุมกวดขัน เกี่ยวกับระเบียบวินัยนักเรียน
10. ส่งเสริมงานบริการแนะแนวและให้คำปรึกษาอย่างจริงจังแก่นักเรียนที่มีปัญหาส่วนตัว และปัญหาเกี่ยวกับการเรียน
11. ส่งเสริมกิจกรรมนักเรียน ให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงความสามารถได้ แสดงออกตามความถนัดและความสนใจ และได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่นด้วย
12. ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ร่วมมือป้องกันและช่วยเหลือเด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบให้เป็นเด็กดี ตามที่สังคมต้องการ

3. กิจกรรมจัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ

เพื่ออนุรักษ์การจัดกิจกรรมนักเรียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และหลักการ และเป็น การส่งเสริมวิชาการ ในรูปของชุมนุมต่าง ๆ ซึ่ง กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 189) ได้ให้ ความหมายของชุมนุม ไว้ว่า ชุมนุม หมายถึง การรวมกลุ่มของนักเรียนที่มีความสนใจในวิชาการ หรือกิจกรรมอย่างเดียวกัน และสมัครใจดำเนินการกิจกรรมร่วมกัน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ และระเบียบข้อบังคับของชุมนุม โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาชุมนุมคอยให้คำแนะนำในการปฏิบัติงาน และ กระทรวงศึกษาธิการ (2521 : 20) ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริม วิชาการในโรงเรียน ดังนี้

1. ต้องเป็นไปตามนโยบายหลักของรัฐบาล ในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษา เพื่อส่งเสริมความเจริญและความมั่นคงของชาติ
2. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียน และครู-อาจารย์
3. ต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีระเบียบวินัยในตนเอง
4. ต้องเป็นกิจกรรมเพื่อวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์เป็นประมุข
5. ต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้
6. นักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวิชาการตามที่ตนถนัดและสนใจ
7. ครู - อาจารย์ ต้องเข้าร่วมดำเนินการทุกชุมนุม
8. ครู - อาจารย์ ที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวิชาการ ศึกษาหาความรู้และ วิธีการจัดกิจกรรมอย่างกว้างขวางอยู่เสมอ
9. ในกรณีที่หัวหน้าสถานศึกษาเห็นว่า กิจกรรมส่งเสริมวิชาการไม่เหมาะสม ให้สั่งยกเลิกกิจกรรมนั้นเสีย
10. ให้โรงเรียนควบคุมการเงินของแต่ละชุมนุม ให้เป็นไปตามระเบียบและ ประหยัด
11. ต้องมีโครงการ ระเบียบการจัดกิจกรรมนั้น ๆ จะต้องได้รับอนุมัติจาก หัวหน้าสถานศึกษา

12. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมต้องเป็นครู - อาจารย์ และนักเรียน ปัจจุบันของโรงเรียน ส่วนวิทยากรให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา

13. การที่จะจัดให้มีกิจกรรมใด ๆ หรือไม่ ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษานั้น ๆ

14. ให้นำหัวหน้าสถานศึกษา ควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งชุมนุม กิตติมา ปรีดีติลล (2532 : 189) ได้เสนอไว้ ดังนี้

1. เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก ซึ่งความสามารถพิเศษ ได้ร่วมกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ

2. เพื่อให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดการพัฒนาด้านสังคม มีเพื่อนมากขึ้น

3. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

4. เพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

5. เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีความสามัคคี มีความรับผิดชอบและเสียสละ เพื่อส่วนรวม

6. เพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำ และให้รู้จักการเป็นผู้ตามที่ดี ตามกระบวนการประชาธิปไตย

7. เพื่อให้นักเรียนได้รับความสนุกสนานและเพลิดเพลิน เป็นการผ่อนคลายอารมณ์และลดความตึงเครียด

8. เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน ช่วยลดช่องว่างระหว่างครู อาจารย์ กับนักเรียน ทำให้นักเรียนรู้จักนักเรียนดีขึ้น

9. เพื่อเป็นการจัดประสบการณ์ให้แก่นักเรียน และช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

10. เพื่อส่งเสริมบุคลิกภาพของนักเรียน ทำให้นักเรียนเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักร่วมมือกับผู้อื่น มีความสุภาพอ่อนโยน มีวินัย รู้จักควบคุมตนเอง

กระทรวงศึกษาธิการ (2521 : 20) กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งชุมนุมไว้
ดังนี้

1. เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และเจตคติในด้านวิชาการเพิ่มขึ้น
2. เพื่อส่งเสริมให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. เพื่อส่งเสริมประสบการณ์และความถนัด
4. เพื่อสามารถนำความรู้ทางวิชาการ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

และอาจนำไปประกอบอาชีพได้

5. เพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
6. เพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ
7. เพื่อให้มีความรับผิดชอบร่วมกัน
8. เพื่อให้รู้จักคุณค่าและแก้ปัญหในการทำงาน

ในการจัดตั้งชุมนุม กิติมา ปรีดีติลล (2532 : 190) ยังได้เสนอขั้นตอนของการ
จัดตั้งชุมนุมไว้ ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของชุมนุม ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์การ
2. วางโปรแกรมของชุมนุม เป็นการกำหนดขอบเขตของงาน วัตถุประสงค์

และวิธีดำเนินการ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติต่อไป

3. กำหนดผู้รับผิดชอบและขอบเขตความรับผิดชอบในการจัดดำเนินงาน
กิจกรรมจะสัมฤทธิ์ผลระดับใด จะต้องขึ้นอยู่กับความสนใจ และการสนับสนุนของบุคคลทุกกลุ่ม
ได้แก่ ครูหรืออาจารย์ที่ปรึกษา นักเรียน
4. จัดดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้ สมาชิก ขนาดของชุมนุม การตั้งชื่อ
ชุมนุม ค่าธรรมเนียม และการสมัครเข้าเป็นสมาชิกของชุมนุม เครื่องหมายประจำตัวสมาชิก
ระเบียบข้อบังคับ ตำแหน่งของกรรมการในการดำเนินงาน เป็นต้น

สรุปได้ว่า ชุมนุม เป็นกิจกรรมสำคัญที่ปรากฏในการปฏิบัติงานกิจการนักเรียน ทั้งนี้
เพราะชุมนุมสามารถจัดกิจกรรมสนองความต้องการของนักเรียนได้อย่างกว้างขวาง โดยมีหลัก

การที่สำคัญในการจัดชุมนุมต่าง ๆ ว่า ต้องให้สัมพันธ์และส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ในห้องเรียนและที่ต่างคามึงถึงอีกประการหนึ่งคือ มุ่งประโยชน์นี้เกิดกับนักเรียนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกให้มากที่สุดส่วนการจะจัดชุมนุมอะไรบ้างในโรงเรียนนั้น ผู้บริหารโรงเรียนต้องอาศัยหลักเกณฑ์ที่กล่าวมาแล้วประกอบพิจารณาอนุมัติ

4. กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษา พ.ศ. 2521 กล่าวถึงเหตุผลในการส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังกัดดำเนินการจัดกิจกรรมสหกรณ์ไว้ว่าเป็นการสมควรที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังกัด หรือในความควบคุมดูแลของกระทรวงศึกษาธิการได้จัดกิจกรรมสหกรณ์ขึ้นในสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา ได้มีความรู้ความเข้าใจและมีโอกาสได้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการสหกรณ์ เป็นการเตรียมตัวเป็นสมาชิกสหกรณ์ที่ดีต่อไป และในระเบียบได้ให้ความหมายของคำว่า กิจกรรมสหกรณ์ หมายถึง การจัดกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ของสหกรณ์ เช่น สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์นิคม สหกรณ์บริการ และสหกรณ์ออมทรัพย์ และให้สถานศึกษาต่าง ๆ ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมสหกรณ์ขึ้นในสถานศึกษาโดยให้ครูอาจารย์ นักเรียน นิสิต นักศึกษา และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในสถานศึกษาเป็นสมาชิก อีกทั้งยังเน้นด้วยว่า ในการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษา ให้มุ่งถึงประโยชน์ทางการศึกษาเป็นประการสำคัญ

จากแนวคิดในการพัฒนาประเทศ ปัจจุบันได้อาศัยหลักการสามประการ คือ มุ่งให้ประชาชนมีการพึ่งตนเอง มีส่วนร่วมในการพัฒนา และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศดังกล่าว จะต้องได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัยจึงจะมีโอกาสสำเร็จ และมีความเป็นไปได้อย่าง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 ก : คำนำ) เล็งเห็นว่า แนวคิดในเรื่องสหกรณ์ หรือที่เรียกว่า "อุดมการณ์สหกรณ์" เป็นคุณลักษณะที่ควรปลูกฝังให้กับนักเรียน จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาและสังคมของประเทศได้จึงนำเอาแนวคิดหรืออุดมการณ์มาเชื่อมโยงกับหลักสูตรประถมศึกษา

ศึกษา ซึ่งคล้ายคลึงและ เชื่อมกันอยู่แล้ว โดยมุ่งให้นักเรียนได้มีการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง และ เพื่อให้เกิดคุณลักษณะและพฤติกรรมที่ต้องการ การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อให้สนองวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและสามารถจัดกิจกรรมครบวงจรนั้น ควรดำเนินการจัด กิจกรรมสหกรณ์แบบเอนกประสงค์ อันหมายถึง กิจกรรมออมทรัพย์ กิจกรรมร้านค้า และกิจกรรม การผลิต อยู่ในสหกรณ์เดียวกัน โดยมีกิจกรรม สหกรณ์ใดสหกรณ์หนึ่งเป็นแกน

หลักการและวิธีการดำเนินการกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน หลักการสหกรณ์ทั่วไปมุ่ง เน้นความเสมอภาค และปลูกฝังอุดมการณ์สหกรณ์ คือสมาชิกทุกคนมีสิทธิเสมอภาคในการจัดงาน ของสหกรณ์อีกทั้งรู้จักช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยโรงเรียนจะต้องจัดทำ เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต่อเนื่องกันในทุกระดับชั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ (2530 ก : 20) เสนอว่า จะต้องจัดกิจกรรมอย่างน้อยสามประเภทให้สัมพันธ์กัน กล่าวคือ กิจกรรมออมทรัพย์หรือเงินทุน กิจกรรมร้านค้า และกิจกรรมส่งเสริมการค้า ผู้บริหาร วิทยาลัยจะต้องมีความรู้ในเรื่องรูปแบบและแนวปฏิบัติการจัดกิจกรรมสหกรณ์ที่เหมาะสมกับ วิทยาลัยประถมศึกษา แนวทางการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์เข้าสู่การเรียนการสอน รูปแบบการ จัดทำบัญชี และการติดตามตรวจสอบประเมินผลกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน

วิธีการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน ที่สามารถทำให้นักเรียนบรรลุถึงหลักการ และ อุดมการณ์สหกรณ์ คือ การส่งเสริมให้โรงเรียนจัดกิจกรรมสหกรณ์ในลักษณะครบวงจร จากความ เชื่อที่ว่าสหกรณ์จะแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ให้มีความกินดีอยู่ดีและมีสันติสุข โดยการช่วย ตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการช่วยตัวเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 ก : 31) ได้กำหนดให้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด ได้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวกับพฤติกรรมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนี้

พฤติกรรมที่บ่งชี้ที่สำคัญในการช่วยตนเอง

1. ขยัน ขยันขันแข็งในการเรียนและการทำงาน ไม่เกียจคร้าน รู้จักขวน ขวายนหาความรู้และประสบการณ์ให้แก่ตนเองเสมอ ไม่ปล่อยเวลาให้หมดไปโดยเปล่าประโยชน์
2. ประหยัด อุดม ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ไม่ฟุ้งเฟ้อสุรุ่ย สุร่ายรู้จักประหยัดทั้งเวลา ค่าใช้จ่าย และแรงงาน

3. ซื่อสัตย์ ประพฤติดี พูดจริงทำจริง และจริงจังไม่คดโกงไม่เอาทรัพย์สินที่
เจ้าของไม่อนุญาตมาเป็นของตน ทำความดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง

4. รับผิดชอบ ทำงานด้วยความเอาใจใส่ รอบคอบ เสร็จทันเวลา ไม่ทิ้ง
งาน รับผิดชอบต่องานที่ทำ รู้จักรับผิดชอบเมื่องานผิดพลาด

พฤติกรรมพึงใช้ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

1. ปฏิบัติตามระเบียบและข้อตกลง การสร้างระเบียบและข้อตกลงร่วมกัน
ปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อตกลงอย่างเคร่งครัด เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว และ
ไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่น และของส่วนรวม

2. ทำงานจนสำเร็จ ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันทำงาน และร่วมกัน
ประเมินผลที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ ด้วยความสำนึกในหน้าที่รับผิดชอบ และมุ่งประโยชน์ส่วนรวม

3. ร่วมรับผิดชอบและปรับปรุงงานของกลุ่ม ร่วมรับผิดชอบในผลงานของกลุ่ม
และพร้อมที่จะช่วยกันปรับปรุงแก้ไขงานที่บกพร่อง

4. แก้ปัญหาโดยใช้เหตุผล ช่วยกันคิด ใช้สติปัญญาและเหตุผลในการตัดสินใจ
แก้ปัญหาาร่วมกัน

การจัดกิจกรรมสหกรณ์นักเรียน เป็นการสนองตอบนโยบายของรัฐบาล ในการ
ดำเนินงานพัฒนาการศึกษา เพื่อส่งเสริมความเจริญมั่นคงของชาติ เป็นการสนองตอบหลักการ
การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ที่ว่า เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน เป็นการศึกษาที่
มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ 2332 : 5)

5. การจัดทัศนศึกษา

การจัดกิจกรรมทัศนศึกษา หมายถึง การพานักเรียนออกไปศึกษานอกบริเวณโรงเรียน
เพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับบทเรียนต่าง ๆ ที่ได้เรียนไปแล้ว หรือที่กำลังเรียน
ในอนาคค

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการพานักเรียนนักศึกษาไปนอกสถานศึกษา พ.ศ. 2529 ให้ความหมาย การพานักเรียนนักศึกษาไปนอกสถานศึกษาว่า "การที่ครู อาจารย์ หรือผู้ที่ เป็นหัวหน้าสถานศึกษา พานักเรียนนักศึกษาไปเป็นหมู่คณะ จะเป็นเวลาเปิดทำการสอน หรือไม่ก็ตาม แต่ไม่หมายความรวมถึง การเดินทางไกล และการอยู่ค่ายพักแรมของลูกเสือ ยุว- กษาดและเนตรนารี และการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษา ตามระเบียบแบบแผน หรือคำสั่งของทางราชการ" สุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 ข : 876) บันทึกจุดมุ่งหมายของ กิจกรรมทัศนศึกษาไว้ว่า

1. เพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการได้เห็น และสัมผัส จากสถานการณ์จริง ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น
2. เพื่อเป็นการเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจอยากเรียนอยากรู้มากขึ้น
3. เพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศจากสภาพห้องเรียนมาเป็นสภาพสังคมภายนอกโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้เด็กเกิดความตื่นเต็นสนุกสนาน เพลิดเพลิน ควบคู่ไปกับการเรียนรู้และจะมีผลทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น
4. เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักการสังเกต วิเคราะห์ อภิปราย ตลอดจนสรุปข่าว และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นมา
5. เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
6. เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ

จากระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษา พ.ศ. 2529 ได้กล่าวไว้ในหลักการว่า เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในหลักสูตรให้กว้างยิ่งขึ้น เพื่อสนองความสนใจ และเพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพทางอุปนิสัยของนักเรียนนักศึกษา ให้เหมาะสมกับสังคมในระบอบประชาธิปไตย และเพื่อให้ได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับภูมิประเทศ และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นสมบัติของชาติที่ได้สร้างสรรค์ให้ไว้ ซึ่งตนเองมีส่วนเป็นเจ้าของ เพื่อปลูกฝังให้เกิดความรักประเทศชาติยิ่งขึ้น

การที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะจัดกิจกรรมทัศนศึกษานั้น ผู้บริหารจะต้องดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการทุกขั้นตอน แต่ละขั้นตอนระเบียบกำหนดไว้อย่างชัดเจน ไม่ปฏิบัติไม่ได้ ถือว่าเป็นการฝ่าฝืนระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษา พ.ศ. 2529

6. การจัดกีฬา

กิจกรรมเกี่ยวกับการกีฬา ซึ่งโรงเรียนจัดขึ้นนั้น อาจเป็นการแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียน หรือภายในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนมีร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดีและมีน้ำใจเป็นนักกีฬา สำหรับการแข่งกีฬากายในโรงเรียน อาจแบ่งเป็นหลายสี หรือแบ่งเป็นการแข่งขันระหว่างชั้น ส่วนกีฬานอกโรงเรียน เป็นการแข่งขันทะหว่างโรงเรียนภายในอำเภอหรือจังหวัดหรืออาจเป็นตัวแทนของอำเภอ ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับกีฬาที่โรงเรียนควรจัดและส่งเสริมอย่างไรก็ตามในการแข่งขันกีฬาทั้งภายในและนอกโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนต้องย้ำเรื่อง "ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา" เป็นประการสำคัญ

สุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 ข : 888) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการจัดกีฬากายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. เพื่อเป็นการปลูกฝังนิสัยรักการออกกำลังกาย
2. เพื่อพัฒนาทักษะด้านกีฬา
3. เพื่อให้นักเรียนมีร่างกายที่แข็งแรง เป็นคนคล่องแคล่วว่องไว และเป็นคนที่มีความอดทน
4. เพื่อพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อให้เหมาะสม
5. เพื่อพัฒนาด้านอารมณ์และสังคม เนื่องจากการเล่นเกมส์ หรือกีฬาบางประเภทที่เป็นทีม จะช่วยพัฒนาทางด้านการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การเคารพต่อกฎเกณฑ์ การเข้าใจผู้อื่น ความคิดและความรู้ต่าง ๆ ของนักเรียนอาจจะได้แสดงออกมา โดยผ่านการแสดงกิจกรรมโอกาสที่จะผ่อนคลายความตึงเครียดของอารมณ์ก็จะตามมาด้วย

6. เพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ การเล่นกีฬาเป็นทีม จะต้องอาศัยสมาชิกทุกคนในทีมร่วมมือร่วมใจกัน เพื่อจะได้ชัยชนะ ถ้าขาดความสามัคคีในทีมแล้ว โอกาสที่จะได้ชัยชนะมีน้อยมาก

สุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 ข : 888) ยังกล่าวเสริมต่อไปอีกว่า การจัดกีฬาภายในโรงเรียนนั้น ผู้บริหารหรือผู้ดำเนินการจะต้องคำนึงถึงหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมกีฬาภายในโรงเรียน ควรมุ่งเพื่อให้นักเรียนได้ออกกำลังกาย ไม่ควรมุ่งเน้นเพื่อชัยชนะ ดังนั้น ในการให้รางวัลควรให้ทั้งผู้ชนะและผู้แพ้

2. ประเภทของกีฬาที่จัดแข่งขัน ควรเลือกให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน โดยอาจยึดเอาาระดับชั้นเป็นเกณฑ์ก็ได้ เช่น ระดับประถมศึกษาที่หนึ่ง, สอง ควรให้แข่งขันการเล่นขว้างลูกบอลไกล ซึ่งไม่ต้องใช้กฎเกณฑ์หรือกำลังมาก สำหรับชั้นประถมศึกษาที่สาม, สี่ อาจจัดการแข่งขันเกมส์ที่มีกฎเกณฑ์มากขึ้น

3. ประเภทของกีฬาที่จัดให้นักเรียนแข่งขัน ควรจะเป็นประเภทที่ครูได้สอนหรือได้สาธิตการเล่นให้ดูไปแล้ว และควรมีทั้งประเภทเดี่ยวและประเภททีม

4. การจัดการแข่งขันกีฬา ควรมุ่งให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมให้มากที่สุด อย่าผูกขาดเฉพาะนักเรียนที่มีความสามารถหลังแข่งขันเท่านั้น ควรจัดให้นักเรียนที่มีความสามารถอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน หรือระดับเดียวกันได้แข่งขันกันบ้าง

5. กฎเกณฑ์หรือกติกาต่าง ๆ ควรปรับให้เหมาะสมกับอายุ ขนาด วุฒิภาวะ และทักษะของนักเรียนที่จะลงแข่งขัน

6. ควรมีการตรวจสอบความเรียบร้อยของสถานที่เล่นและอุปกรณ์ ก่อนที่จะเล่นกีฬาทุกครั้ง

7. การจัดกิจกรรมกีฬา ไม่ควรเน้นความสนุกสนานด้านเดียว ควรให้นักเรียนมีพัฒนาทั้งสี่ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

จะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมกีฬาในโรงเรียน เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนนำเอาความรู้และหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกีฬาที่ได้เรียนไปแล้ว มาใช้ในสถานการณ์จริง

7. การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2525 ก : 1) สรุป สภาพความเป็นไปของสังคมไว้ว่า มนุษย์ได้เจริญก้าวหน้าทางวัตถุ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นอันมาก แต่ยังคงพัฒนาทางด้านจิตใจ นั่นคือ ความเจริญทางด้านจิตใจไม่สมดุลย์ควบคู่กับความเจริญทางด้านวัตถุ หากมนุษย์ได้รับการพัฒนาทางจิตใจให้เป็นผู้มีคุณธรรมสูงขึ้น เปลี่ยนแปลงจิตใจจากการมุ่งที่จะ เบียดเบียนกัน ลดความเห็นแก่ตัว มีวินัย มีความรับผิดชอบ ต่อสังคม และมุ่งที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงเรียกชื่อในความหมายรวมของสิ่งเหล่านี้ว่า "จริยธรรม"

สำหรับความหมายของคำว่า "จริยธรรม" มีผู้ให้ทัศนะต่าง ๆ กัน ดังนี้

เชาวิ มณีวงศ์ (2529 : 161) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมเป็นพื้นฐานของคุณธรรม ซึ่งยึดถือการกระจายสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้หมายถึงกฎเกณฑ์ที่บังคับอยู่ทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นสากลที่คนส่วนใหญ่รับไว้ในทุกสถานการณ์ ไม่มีการขัดแย้งหรือเป็นอุกมคคติ

สำหรับลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์ ดวงเดือน หันธุมมาวิน (2522 : 3) ได้แบ่งลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นสี่ลักษณะ คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ไว้ในสังคมของตนนั้น ยอมรับการกระทำชนิดใดเป็นสิ่งที่ดีควรกระทำ การกระทำชนิดใดควรงดเว้น ลักษณะพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรมนี้ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล

2. ทัศนเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคล เกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่า ตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ทัศนเชิงจริยธรรมของบุคคล ส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น ๆ แต่ละบุคคลในสถานการณ์ปกติ มีทัศนคติแตกต่างไปจากสังคมได้ ทัศนเชิงจริยธรรม มีความหมายกว้างกว่าค่านิยม

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลนี้ต้องแสดงให้เห็นถึงเหตุจริงใจ หรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล คนที่มีจริยธรรมในระดับต่างกัน อาจมีเหตุผลเบื้องหลังการกระทำต่างกันได้

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรืองดเว้นการแสดงพฤติกรรมฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสมัยนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมอีกพวกหนึ่งคือ พฤติกรรมในสถานการณ์ที่เข้ายวนใจ หรือยั่วยุ เช่น การโกงสิ่งของเงินทอง หรือคะแนน เป็นต้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ เพราะส่งผลต่อความสุขหรือความทุกข์ของสังคมโดยตรง

นอกจากนั้น พัลส์ ทัณมาคินทร์ (2520 : 148) เสนอหลักการในการปลูกฝังจริยธรรม โดยการพัฒนาค่านิยมไว้ ดังนี้

1. ครูต้องพยายามหลีกเลี่ยงหลักศีลธรรม หรือจริยธรรม การวิจารณ์ การชี้แนะค่านิยม หรือประเมินค่าสิ่งที่นักเรียนแสดงออกมา ครูจะต้องเว้นจากการแนะนำถึงสิ่งที่ครูเห็นว่าดีหรือถูกต้อง หรือพออนุมัติได้ หรือเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับสิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การประเมินค่าของครูย่อมเป็นการสร้างเงื่อนไขของการยอมรับหรือปฏิเสธความคิดเดิมของเขา ทำให้เขาไม่สามารถเลือกค่านิยมโดยเสรีอย่างแท้จริง

2. ครูต้องถือว่าเป็นความรับผิดชอบของนักเรียนเองในอันที่จะพิจารณาความคิดหรือพฤติกรรมของเขา และตัดสินใจเองว่าเขาต้องการอะไร

3. ครูจะต้องไม่หวังที่จะสร้างค่านิยมให้แก่นักเรียนโดยนับพลัน หรือด้วยคำถามเพียง 2 - 3 คำถาม จุดหมายในการช่วยสร้างความกระจ่างชัดให้แก่ความคิดของนักเรียนนั้น เพื่อยั่วยุให้เขาได้คิด หรืออย่างน้อยก็เก็บเอาไปคิด ขบวนการนี้ลักษณะค่อยเป็นค่อยไป

4. อย่าใช้คำถามเพื่อยั่วยุให้นักเรียนคิด เพื่อประโยชน์ของการสัมภาษณ์ เพราะความมุ่งหมายของคำถามประเภทนี้ ไม่ใช่เพื่อเสาะหาข้อมูล แต่เป็นการให้นักเรียนได้คิดและทำความเข้าใจชัดให้แก่ความคิดและพฤติกรรมของเขา

5. การใช้คำถามจะมีไม่มากนัก เพราะในแต่ละคราว เราต้องการให้นักเรียนได้คิดโดยไม่ต้องพิจารณาว่า คำตอบของเขานั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์บางอย่าง เช่น หลักเกณฑ์ทางศีลธรรมหรือไม่ ภายหลังจากถามเพียง 2 - 3 คำถาม ครูอาจยุติคำถาม แต่ถ้าครูมีเวลาพอ และนักเรียนมีเวลาพอที่จะสนทนาต่อ ครูอาจยืดเวลาออกไปอีกได้

6. การสร้างความกระจ่างขัด ตามปกติจะเป็นเรื่องเฉพาะตัว ถึงแม้จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนอื่นทั่วไป แต่ทุกคนจะพิจารณาในแง่ส่วนตัวของเขาเองเท่านั้น

7. ความคิดของนักเรียนที่ครูควรจะช่วยสร้างความกระจ่างขัดนั้น ไม่ควรเป็นความคิดที่อาจจะตอบว่าถูกหรือผิดโดยแน่นอน แม้ว่าคำถามประเภทที่มีคำตอบไว้โดยแน่ชัดแล้ว ก็ไม่ถือว่าเป็นคำถามที่ดีนัก

8. ไม่มีสูตรตายตัวที่ครูอาจนำไปใช้ในการช่วยสร้างความกระจ่างขัดในความคิดนี้แก่นักเรียน ทุกวิธีที่ครูเลือกใช้ควรเป็นไปในทางสร้างสรรค์ โดยมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า โรงเรียนมีหน้าที่ในการปลูกฝังจริยธรรมให้นักเรียนด้วย เพราะนักเรียนอยู่ในวัยที่ต้องได้รับการปลูกฝังเป็นอย่างมาก ประเทศชาติอาศัยโรงเรียนเป็นแหล่งเสริมสร้างคุณภาพและคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียน ซึ่งจะเติบโตใหญ่เป็นพลเมืองที่ดีต่อไป โรงเรียนจึงพึงตระหนักในภารกิจอันสำคัญนี้

กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า

1. การติดตามผลนักเรียน

การสร้างความสงบสุขในสังคมนั้นเกิดจากการที่บุคคลต่าง ๆ มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความสมานฉันท์หรือเห็นอกเห็นใจกันเป็นประการสำคัญ โรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่ไม่เพียงแต่ให้ความรู้ หากโรงเรียนได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยกระบวนการและกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอันมาก ซึ่งกล่าวได้ว่า ในวันที่บุคคลต่าง ๆ อยู่ในสถานศึกษานั้น ต่างก็มีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน ออกจากสถานศึกษาแล้วต่างก็มีหน้าที่อาชีพการงาน เกิดความห่างเหินกันมากขึ้น การที่โรงเรียนจัดให้มีการติดตามผลนักเรียน จึงเป็นประโยชน์ในการสร้างความสัมพันธ์ต่อกัน และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนด้วย

วัตถุประสงค์ในการติดตามผลนักเรียน สุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 ข : 894)

เสนอแนะเป็นประเด็นสำคัญไว้ ดังนี้

1. เพื่อครู นักเรียน ได้มีการติดต่อประสานสัมพันธ์ต่อกัน
2. โรงเรียน ผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว ได้มีโอกาสทราบข่าวสาร ความเคลื่อนไหวความเปลี่ยนแปลงต่อกัน
3. เพื่อโรงเรียนได้ทราบข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้การศึกษา ซึ่งสามารถนำมาเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงกิจการของโรงเรียน
4. เป็นแบบอย่างในการติดต่อประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน ซึ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทั้งจะมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างความเข้าใจ ความสามัคคีในชุมชน สำหรับขั้นตอนในการติดตามผลนักเรียน เดโช บุญยักดิ์ และประภาพรรณ เขี่ยมสุภาสิต (2526 : 894) เสนอไว้ ดังนี้

1. จัดทำทะเบียนผู้สำเร็จการศึกษาแต่ละปีแยกไว้ต่างหากจากทะเบียนนักเรียนของโรงเรียน เพื่อความสะดวกในการตรวจค้น
2. มีการติดต่อระหว่างโรงเรียนกับผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว เมื่อโรงเรียนได้จัดทำทะเบียนขึ้น ต่อไปก็คือการติดต่อประสานสัมพันธ์ โดยจัดกิจกรรม เช่น กิจกรรมวันครบรอบ จัดตั้งโรงเรียน การทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ กิจกรรมการแจกประกาศนียบัตร ฯลฯ
3. มีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้สำเร็จการศึกษาแล้วกับโรงเรียน การจัดทำกิจกรรมร่วมกัน นอกจากเป็นการสร้างสื่อสัมพันธ์ระหว่างศิษย์ผู้สำเร็จการศึกษาแล้วกับโรงเรียน ครู นักเรียนปัจจุบัน ยังช่วยทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนอีกด้วย กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัด เช่น การจัดวันพัฒนาโรงเรียน การจัดทำวารสารของโรงเรียนในปัจจุบัน โดยให้ศิษย์เก่าเขียนบทความลงวารสาร ฯลฯ

จึงสรุปได้ว่า การติดตามผลนักเรียนที่จบการศึกษาแล้ว นอกจากเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์เก่ากับโรงเรียนแล้ว ยังสามารถทำให้เกิดประโยชน์ต่อกันและกันด้วย

2. สมาคมศิษย์เก่า

ผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษาในมีจำนวนมาก บุคคลเหล่านี้ เคยศึกษาเล่าเรียน เคยเล่น เคยทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ย่อมมีความสัมพันธ์ต่อกัน บุคคลเหล่านั้นยังมีความผูกพันกับครู-อาจารย์ มีความรักสถานศึกษาของตนอีกด้วย ความต้องการในการติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อน ครู-อาจารย์ มักไม่มีโอกาส ศิษย์เก่าบางคนประสบความสำเร็จในชีวิต มีความสำเร็จในหน้าที่การงาน การประกอบอาชีพ หากโรงเรียนสามารถติดต่อสื่อสาร และมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันก็สามารถจะเอื้อประโยชน์ต่อกันได้มาก ในด้านการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้สามารถประกอบกิจกรรมนี้ได้ ก็โดยการก่อตั้งสมาคมศิษย์เก่า

วัตถุประสงค์การจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า เดโช นุญยกักดี และ ประภาพรรณ เขียมสุภาสิต (2526 : 898) บันทึกไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้ศิษย์เก่าของโรงเรียนมีโอกาสสนิทสนมคุ้นเคยประสานสัมพันธ์อันดีต่อกัน
2. ให้ศิษย์เก่าและนักเรียนปัจจุบันมีโอกาสสร้างสัมพันธ์และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
3. ให้ศิษย์เก่าได้มีโอกาสใช้ทรัพยากรของโรงเรียนให้บังเกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม
4. เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นของศิษย์เก่า อันจะเป็นประโยชน์ในการจะประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไป
5. ให้ศิษย์เก่าได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ความสามารถ เสาะแสวงหาความช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน

6. เป็นการส่งเสริมและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในท้องถิ่นและชุมชน
แนวทางในการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า สุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 ข : 898) เสนอแนะไว้ ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียน ครู ร่วมกันปรึกษาหารือในหมู่บุคคลใกล้ชิดและเห็นความสำคัญ โดยการออกไปพบปะพูดคุยขยายความคิด รวบรวมผู้มีความคิดเห็นสอดคล้องร่วมกับคณะครูของโรงเรียน เรียกว่า "คณะกรรมการริเริ่ม"

2. โรงเรียนอาจเชิญผู้ปกครอง หรือบุคคลในท้องถิ่นที่ชุมชนให้ความเชื่อถือ ยอมรับนับถือ เป็นผู้ริเริ่มดำเนินการชักชวนตามแนวนอนข้อหนึ่ง โดยริเริ่มดำเนินการวางข้อบังคับ หลักการ ตามระเบียบการจัดตั้งสมาคม

3. โรงเรียนเสนอความคิดเห็นการประชุม หรือหากท้องถิ่นซึ่งมีจำนวนประชากร ไม่มากนัก อาจเชิญบุคคลที่โรงเรียนเห็นสมควรเป็นกรรมการริเริ่มก่อตั้งก็ได้ เมื่อดำเนินการ จัดตั้งแล้ว จึงดำเนินการเชิญชวนผู้ปกครองเข้าเป็นสมาชิก

4. โรงเรียนขนาดเล็ก อาจจัดตั้งสมาคมในรูปกลุ่มโรงเรียน โดยมีผู้แทนครู ผู้ปกครองจากแต่ละโรงเรียนเข้าร่วมเป็นกรรมการริเริ่มก่อตั้ง

โรงเรียนมีคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนอยู่แล้ว ย่อมมีความสะดวกในการ เข้าไปดำเนินการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า เพราะรูปแบบของกรรมการศึกษามีลักษณะเบื้องต้นเกี่ยวข้อง หน่วยงานต่อการร่วมกันทำกิจกรรม คือ มีการเลือกประธานกรรมการ เลือกเลขานุการและกรรมการ อยู่แล้ว

การตั้งสมาคมต่าง ๆ นั้น มีระเบียบและกฎเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติตาม ได้แก่พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 และมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ส่วนที่เกี่ยวข้อง กับการจัดตั้งสมาคม ซึ่งในการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าในโรงเรียนประถมศึกษา ก็ต้องดำเนินการ ให้อุบัติตามกฎหมายทุกประการ เช่นกัน

3. การสรรหาและยกย่องคนดีประจำท้องถิ่นและชุมชน

โรงเรียนเป็นแหล่งของการให้การศึกษา สืบทอดวัฒนธรรม ระเบียบประเพณีที่ดีของ สังคม โรงเรียนเป็นสถานที่อบรมสั่งสอนเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีคุณธรรม มีศีลธรรม แต่การ ที่โรงเรียนจะอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเรียนรู้เพียงการอ่านออกเขียนได้ จดจำได้ ไม่เป็นการ เพียงพอ ทั้งเป็นการยากต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน การเสาะแสวงหานักคิดดีเด่น ในชุมชน หรือในสังคมนั้น เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ และคุณความดี ของเขาไม่เพียงแต่จะช่วยให้เด็กนักเรียนมีแบบอย่างที่ดีเท่านั้น หากยังเป็นการสนับสนุนให้บุคคลใน ชุมชน ได้ประกอบคุณงามความดี และเห็นความสำคัญของการสร้างคุณงามความดีอีกด้วย

สุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 ข : 912) ได้นำเสนอเหตุผลในการสรรหาและยกย่องคนดีเด่น และหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคนดีเด่นไว้ ดังนี้

เหตุผลในการสรรหาและยกย่องคนดีเด่น

1. เป็นการยกย่อง ชมเชย และให้กำลังใจแก่ผู้ประกอบคุณงามความดีแก่ชุมชนและสังคม
2. เพื่อให้เด็กเรียนได้ศึกษาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ
3. เพื่อเป็นการยกระดับของสังคม
4. เป็นแนวทางในการสนับสนุน และฝึกฝนให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีและถูกต้องต่อคนที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง
5. ให้โรงเรียนเป็นแหล่งและกำลังในการพัฒนาบุคคลในสังคม

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาคนดี

การพิจารณาว่าบุคคลใดในสังคมเป็นคนดี ควรแก่การยกย่องสรรเสริญ เป็นแบบอย่างนั้น จะต้องเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณา โดยอาศัยหลักคุณธรรม หรือหลักศีลธรรม ดังนี้

1. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต ซื่อสัตย์ในการประกอบอาชีพ หาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต เสริมสร้างชีวิตให้มีหลักฐาน
2. เป็นผู้มีความอดออม หมั่นรักษาทรัพย์ รู้จักใช้จ่ายใช้สอย และเก็บหอมรอมริบทรัพย์ที่หามาได้ ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น
3. เป็นผู้มีการเชื่อเพื่อแบ่งปัน เป็นคนมีเพื่อน มีมิตร พบหาสมาคมและมีการอุปการะ เกื้อกูลญาติพี่น้อง สังคม แนะนำและให้ปันสิ่งของที่มีประโยชน์
4. ตั้งใจปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา คนดีย่อมมีชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ รู้จักประหยัดตามหลักธรรมของศาสนา รู้จักแบ่งปันทรัพย์สิน และนำมาประกอบให้เกิดประโยชน์ มีการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม

การพิจารณาสรรหาบุคคลดีเด่นในชุมชน โรงเรียนต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เพราะบุคคลที่ได้รับการพิจารณายกย่องจะเป็นแบบอย่างให้นักเรียนได้ยึดถือต่อไป ซึ่งสรุปไว้ว่าบุคคลนั้น

จะต้องเป็นผู้ประกอบคุณงามความดีมาตลอด เป็นผู้เคร่งครัดในคุณธรรม เป็นผู้เสียสละ และเป็นผู้มีสติปัญญาและเหตุผล

สรุป การปฏิบัติงานกิจการนักเรียน เป็นเรื่องของการจัดดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับนักเรียน ในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน ตั้งแต่ก่อนที่นักเรียนจะเข้าเรียนในโรงเรียน ระหว่างอยู่โรงเรียน จนกระทั่งออกจากโรงเรียนไปแล้ว

ความเป็นมาของการประเมินคุณภาพนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 ค : 1 - 3) ได้นำเสนอความเป็นมา วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการประเมินคุณภาพนักเรียนประถมศึกษาในสังกัดไว้ดังนี้

ความเป็นมา

การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ปวงชนชาวไทยทุกคนพึงมีสิทธิจะได้รับ เพราะเป็นการศึกษาภาคบังคับ ที่รัฐต้องวางรากฐานคุณภาพชีวิตแก่ประชาชนของตน ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า คุณภาพประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ต้องมีคุณลักษณะตามจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษาเป็นอย่างต่ำ และโดยที่รัฐต้องใช้งบประมาณอย่างมหาศาลในการลงทุนจัดการศึกษาในระดับนี้ สิ่งที่แสดงถึงความคุ้มค่าในการลงทุน น่าจะเป็นประสิทธิภาพของผลผลิตที่ออกมา ซึ่งหมายถึงนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษา ตัวชี้ว่าคุณภาพนักเรียนที่ชัดเจน คือ นักเรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามจะหมายของหลักสูตรหรือไม่

จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับประถมศึกษาที่ผ่านมาของหน่วยงานต่าง ๆ ตั้งแต่หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 จนถึงระยะของการใช้หลักสูตรปัจจุบันพบว่า คุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ คือคะแนนยังไม่ถึงร้อยละห้าสิบของคะแนนเต็ม ดังนั้น ปัญหาคุณภาพนักเรียน จึงเป็นปัญหาที่สำคัญตลอดมา ในปี พ.ศ. 2527 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ประกาศนโยบายเร่งคุณภาพประถมศึกษา โดยกำหนดมาตรการสำคัญในการดำเนินการตามนโยบายนี้สามประการ คือ มาตรการในการประเมินคุณภาพนักเรียน มาตรการในการกำกับและนิเทศ มาตรการในการบริหาร

มาตรการในการประเมินคุณภาพนักเรียน เป็นมาตรการแรกที่สำนักงานคณะกรรมการ
 ประถมศึกษาแห่งชาติเริ่มดำเนินการ ด้วยตระหนักว่า การประเมินคุณภาพนักเรียนทำให้ได้ข้อมูล
 ที่สำคัญส่วนหนึ่ง สำหรับเป็นพื้นฐานของการวางแผนพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา ในปีการศึกษา
 2527 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถม
 ศึกษาศึกษาปีที่หก เพื่อพิจารณาผลการจัดการศึกษาและผลรวมทั่วประเทศ โดยสุ่มนักเรียนที่เป็นตัวแทน
 ของแต่ละจังหวัด ในปีการศึกษา 2528 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ประเมิน
 คุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกเป็นครั้งที่สอง โดยประเมินถึงระดับอำเภอ และสำนักงาน
 คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้จัดสรรงบประมาณให้แต่ละจังหวัดประเมินคุณภาพ
 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก ในระดับจังหวัดด้วย โดยให้ประเมินนักเรียนทุกคนทุกโรงเรียน
 เพื่อทราบผลเป็นรายห้องเรียน โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน และอำเภอ ทั้งนี้ โดยความร่วมมือ
 จากวิทยาลัยครูและ เขตการศึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินคุณภาพทางการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก ใน
 ด้านความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติ ความรู้สึกและคุณลักษณะต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ของแต่ละ
 และกลุ่มประสบการณ์
2. เพื่อประมวลข้อมูลในด้านความก้าวหน้า และแนวโน้มทางการศึกษาของ
 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก
3. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพการ
 ประถมศึกษา ทั้งในภาพรวมระดับประเทศ จังหวัด และอำเภอ
4. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถใช้ติดตามผลการดำเนินการเร่งรัดคุณภาพการ
 ประถมศึกษา

เป้าหมายของการประเมินคุณภาพนักเรียน

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
 ประถมศึกษาแห่งชาติ ได้รับการประเมินคุณภาพทั้งประเทศ โดยการสุ่มตัวอย่างปีละหนึ่งแสนคน

2. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้เครื่องมือประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกทุกกลุ่มประสบการณ์ และมีรายงานการประเมินคุณภาพ ซึ่งเป็นข้อมูลด้านคุณภาพนักเรียนใช้ในการบริหารงาน และในการวางแผนพัฒนาคุณภาพนักเรียน

แนวทางในการปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

การพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาตามนโยบายเร่งรัดคุณภาพการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529 ก : ปกหน้า, หลัง, ด้านใน) มีแนวคิดหลักเป็นตัวป้อนซึ่งการจัดการประถมศึกษา ให้ดำเนินไปสู่เป้าหมาย คือมุ่งที่จะยกระดับคุณภาพของนักเรียนให้สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้กำหนดแนวคิดหลักในการบริหารโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาไว้แก่ประการ ดังนี้

1. "โรงเรียน" เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นหน่วยปฏิบัติ และผลการจัดการศึกษาจะเป็นเช่นใดนั้นเกิดขึ้นที่โรงเรียน
2. "ภารกิจหลักของโรงเรียน" คือ การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร นั่นคือ คุณภาพที่พึงประสงค์ ทั้งทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และความมีสุขภาพอนามัยดี
3. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษามีหลายอย่าง เช่น ระบบการบริหาร ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ฯลฯ แต่ผู้บริหารโรงเรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดนั่นคือ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา เป็นบุคคลที่สำคัญยิ่ง
4. ในการบริหารโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จ ย่อมต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะที่ดี และคุณธรรมของผู้บริหาร
5. ประสิทธิภาพในการบริหารก็คือ ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอน จนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้
6. การบริหารโรงเรียนจะบรรลุผลสำเร็จตามจุดหมายของหลักสูตรได้ดั่งนั้น ย่อมต้องอาศัยงานทั้งหกงานประกอบกัน โดยมีงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุด

7. การบริหารงานทั้งหน่วยงานของผู้บริหาร ย่อมต้องอาศัยกระบวนการในการบริหารอย่างน้อยสี่ขั้นตอน คือ การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการของโรงเรียน การวางแผน การดำเนินการตามแผน (กำกับ ติดตาม นิเทศ) การประเมินผล

8. การบริหารโรงเรียนจะดำเนินไปได้ต้องขึ้น ถ้าครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน ได้ใช้แนวทางและเทคนิควิธีการต่าง ๆ ประกอบกัน เช่น การบริการโดยมุ่งประโยชน์ต่อนักเรียนเป็นสำคัญ การให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหาร การตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีระบบ การมีภาวะผู้นำที่ดี ฯลฯ

9. ผู้บริหารโรงเรียน มีความจำเป็นต้องมีความชำนาญ หรือทักษะพื้นฐานสามด้าน คือ ทักษะด้านเทคนิควิธี ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านความคิดรวบยอดของหน่วยงาน จากแนวคิดนี้ จึงสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษานั้น เน้นที่พฤติกรรมหรือการปฏิบัติภารกิจของผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก เพราะผู้บริหารโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการบริหาร ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน อันจะนำไปสู่ทิศทางการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาของรัฐบาลในปัจจุบัน

กลยุทธ์ในการดำเนินงานเร่งรัดคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529 ข : 42) ได้กำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงานเร่งรัดคุณภาพการศึกษาไว้ ดังนี้

1. จัดให้มีการประเมินคุณภาพนักเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศทุกปี โดยกำหนดดัชนี เกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ เครื่องมือประเมิน การวัดผลที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งแนวทางในการดำเนินงานของหน่วยงานในสังกัดแต่ละระดับ

2. พัฒนาการจัดระบบการเรียนการสอน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร เน้นการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ความสามารถ และปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานทางด้านการติดตาม กำกับ และประเมินผล การปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ทั้งเน้นการนิเทศภายใน

4. ดำเนินการพัฒนาในลักษณะประหยัดและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด คุ่มค่าต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียน โดยใช้แผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานและประสานงาน เกิดการระดมทรัพยากรในการปฏิบัติงาน

5. ให้ขวัญกำลังใจและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติงานทางด้านสวัสดิการ การพิจารณาความดีความชอบ และทรัพยากรต่าง ๆ

การดำเนินงานการประเมินคุณภาพนักเรียนของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา (2533 : 2) บันทึกไว้ในรายงานผลการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก ระดับจังหวัด ในปีการศึกษา 2532 ว่า สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ได้ดำเนินการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก เป็นครั้งที่หก ตามนโยบายและแนวทางที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด เพื่อนำผลจากการประเมินมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนปรับปรุงคุณภาพการศึกษา การบริหาร การกำกับ และนิเทศการเรียนการสอนให้ตรงกับสภาพที่เป็นจริง เพื่อเร่งรัดคุณภาพของการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา โดยตั้งวัตถุประสงค์ของการประเมินไว้ ดังนี้

1. เพื่อประเมินคุณภาพการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก ในด้านความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติ ความรู้สึก และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ของแต่ละกลุ่มประสบการณ์

2. เพื่อประมวลข้อมูลความก้าวหน้าและแนวโน้มทางการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก เป็นเวลาหกปี คือ ปีการศึกษา 2527 - 2532

3. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางในการวางแผน เพื่อพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา ทั้งภาครวมระดับจังหวัด อำเภอ/กิ่งอำเภอ กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน

4. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถใช้ติดตามผลการดำเนินงานเร่งรัดคุณภาพการประถมศึกษา

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา (2533 : 3) ตั้งเป้าหมายในการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกไว้ ดังนี้

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก ปีการศึกษา 2533 ทุกโรงเรียนได้รับการประเมินคุณภาพ
2. มีรายงานเผยแพร่ในระดับจังหวัด ซึ่งเป็นข้อมูลด้านคุณภาพนักเรียน สำหรับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน ใช้ในการบริหารงาน และใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพนักเรียน
3. ผู้บริหารโรงเรียนและครูทุกคนในโรงเรียนในสังกัด มีข้อมูลด้านคุณภาพใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน และแก้ไขนักเรียนในกลุ่มประสพการณ์/สมรรถภาพที่บกพร่อง
4. ผลกระทบจากโครงการนี้ จะทำให้นักเรียนประถมศึกษาที่มีคุณภาพสูงขึ้นตามจุดหมายของหลักสูตร

ในการดำเนินการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก ครั้งนี้ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา (2533 : 3 - 10) กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นไว้ ดังนี้

1. การกำหนดสมรรถภาพที่จะประเมิน สมรรถภาพที่จะประเมินได้กำหนดให้สอดคล้อง ครอบคลุมเนื้อหาสาระของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถในการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้สึก และคุณลักษณะต่าง ๆ ตามรายสมรรถภาพที่นำมาสร้างเป็นเครื่องมือประเมิน แยกเป็นรายกลุ่มประสพการณ์ ดังนี้

1.1 กลุ่มทักษะ

1.1.1 กลุ่มทักษะภาษาไทย สมรรถภาพที่จะประเมินได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ทางภาษา ความสามารถในการฟัง ความสามารถในการอ่านออกเสียง ความสามารถในการพูด ความสามารถในการอ่านในใจ ความสามารถในการเขียน

1.1.2 กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ สมรรถภาพที่ประเมินได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ ทักษะในการคิดเลขเร็ว ทักษะในการคำนวณ ทักษะในการแก้ปัญหาโจทย์ และปฏิบัติงานทางวิทยาศาสตร์

1.2 กลุ่มสร้างเสริมประสพการณ์ชีวิต สมรรถภาพที่ประเมินได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับสุขภาพและสุขนิสัย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการทำมาหากิน และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์

1.3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย สมรรถภาพที่ประเมิน ได้แก่ วินัยในตนเอง คิดวิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ มีความขยันหมั่นเพียร มีนิสัยรักการทำงาน มีนิสัยรักความสะอาด มีสุขภาพทางกายดี มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รู้คุณค่าและชื่นชมต่อศิลปวัฒนธรรมของชาติ และสามารถแสดงออกได้

1.4 กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ สมรรถภาพที่ประเมิน ได้แก่ ความรู้พื้นฐานในการทำงาน ความสามารถในการปฏิบัติงาน

2. การสร้างเครื่องมือ

2.1 การสร้างเครื่องมือ ได้ประสานงานคณะกรรมการการดำเนินงาน และประชุมคณะกรรมการที่กระทรวงแต่งตั้ง ตลอดจนแนวทางในการดำเนินงาน โดยแบ่งความรับผิดชอบ ตั้งอนุกรรมการสร้างเครื่องมือต้นฉบับของแต่ละกลุ่มประสบการณ์ และกำหนดวิทยาลัยครูเป็นศูนย์ดำเนินงาน ซึ่งตกลงแบ่งความรับผิดชอบในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้ จังหวัดในเขตบริการของวิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี สร้างเครื่องมือวัดคุณภาพกลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ จังหวัดในเขตบริการของวิทยาลัยครูยะลา สร้างเครื่องมือวัดกลุ่มทักษะ จังหวัดในเขตบริการของวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช สร้างเครื่องมือ วัดกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และจังหวัดในเขตบริการของวิทยาลัยครูสงขลา สร้างเครื่องมือวัดกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

2.2 การปรับปรุงเครื่องมือ หลังจากได้รับต้นฉบับแล้ว วิทยาลัยครูและจังหวัดต่าง ๆ ในเขตการศึกษา 2 และ 3 ปรับปรุงเครื่องมือร่วมกัน

2.3 ลักษณะของเครื่องมือ เครื่องที่ใช้ในการประเมิน เป็นข้อสอบภาคความรู้ ภาคปฏิบัติ และแบบวัดความรู้สึก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การสอนภาคปฏิบัติ ให้โรงเรียนตั้งกรรมการดำเนินการสอบเอง โดยใช้เครื่องมือชุดเดียวกัน กำหนดหลักเกณฑ์ ช่วงเวลา ในการสอบและการให้คะแนนในลักษณะเดียวกัน

3.2 การสอนภาคความรู้ ดำเนินการสอบเป็นสนามสอบในเขตโรงเรียน ที่มีที่ตั้งอยู่ใกล้ ๆ กัน และให้ลับเปลี่ยนกรรมการควบคุมการสอบแต่ละโรงเรียน

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ให้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งภาคความรู้ และ ภาคปฏิบัติตามขั้นตอนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน และอำเภอ/กิ่งอำเภอ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้วิเคราะห์เป็นสี่ระดับ คือระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับกลุ่มโรงเรียน และระดับโรงเรียน โดยมีประเด็นในการวิเคราะห์ 2 ลักษณะ คือ

4.1 วิเคราะห์ผลเป็นรายกลุ่มประสบการณ์ แบ่งเป็นสามภาค คือ ภาค ปฏิบัติ ภาคความรู้ ภาครวม โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย หาค่าร้อยละ และร้อยละนักเรียนที่นำพอใจ

4.2 วิเคราะห์ผลเป็นรายสมรรถภาพ วิเคราะห์ผลในแต่ละสมรรถภาพ โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย เทียบคะแนนเต็มสิบ และร้อยละนักเรียนที่มีผลนำพอใจ คือ คะแนนร้อยละ นำลิบขึ้นไป สำหรับการวิเคราะห์ส่วนสูง นำหนักนักเรียน ใช้เกณฑ์ข้อมูลจากกองอนามัยโรงเรียน และภาคคุณาเวศศาสตร์ ซึ่งกำหนดเป็นสามระดับ คือ ต่ำกว่าเกณฑ์ (1) เท่ากับเกณฑ์ (2) สูงกว่าเกณฑ์ (3)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งที่จะช่วยปรับปรุงให้การปฏิบัติงานในการกิจต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ เพราะการวิจัยต้องอาศัยข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอน และกระบวนการที่เชื่อถือได้ ในการศึกษาค้นคว้าวิจัย เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานกิจการนักเรียน ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา กับผลการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ก็จำเป็นต้องอาศัยผลงานวิจัยอื่น ๆ ที่ได้วิจัยมาก่อน แล้วเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาด้วย เช่น

ดาวเรือง รัตนิม (2518 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง งานบริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักบริหารจำนวน

64 คน นักวิชาการ จำนวน 297 คน และประชาชนจำนวน 170 คน พบว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติ งานกิจการนักเรียนเพียงพอแล้ว

สุมาลี แจบเกาะ (2519 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง เจตคติของอาจารย์ใหญ่ ครู และนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ของโรงเรียนรัฐบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อการจัด กิจกรรมนักเรียน จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์ใหญ่ จำนวน 8 คน ครูจำนวน 189 คน ครู ที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียน จำนวน 35 คน นักเรียนจำนวน 428 คน และคณะกรรมการนักเรียน จำนวน 118 คน รวม 778 คน พบว่า ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรมนักเรียน คือ การไม่ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายเท่าที่ควร การประชาสัมพันธ์และการประสานงานไม่ดีพอ ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินอย่างเพียงพอ เวลาสำหรับการจัดกิจกรรมน้อย บุคลากรไม่มีความสามารถ และกิจกรรมไม่เป็นที่สนใจของนักเรียน

เฉลิม แซ่มซ้อย (2519 : 90) ได้ศึกษาเรื่อง งานบริหารการศึกษาโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในจังหวัดภาคใต้ จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารการศึกษา จำนวน 44 คน นักวิชาการจำนวน 265 คน และประชาชน จำนวน 120 คน พบว่าโรงเรียนประถมศึกษาปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนอยู่ในระดับน้อย

โชคชัย ไกรนรา (2524 : 76) ได้ศึกษาเรื่อง ทักษะของครูต่อบทบาทการบริหาร งานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครูผู้สอน จำนวน 559 คน พบว่า ทักษะของครูต่อการบริหารงานผู้บริหาร โรงเรียน ในด้านการจัดกิจกรรมนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง แยกตามเพศ ครูชาย ครูหญิง มีทักษะต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของผู้บริหารโรงเรียนไม่แตกต่างกัน แยกตามคุณวุฒิ ทางการศึกษา ครูที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาต่างกัน มีทักษะต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของ ผู้บริหารโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

จำลอง ยาน้องภาศ (2524 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ต่อการจัดอาหารกลางวันของโรงเรียน ในเขตการศึกษา 1 กลุ่มตัวอย่าง จากผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดอาหารกลางวัน จำนวน 249 คน พบว่า ความคิดเห็น

ของผู้บริหารโรงเรียนที่มีคุณวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และขนาดของโรงเรียนแตกต่างกัน มีความเห็นต่อการจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

วิลาวรรณ เพชรอาวุธ (2528 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมนักเรียนจากการสร้างเสริมวินัยของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครู โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 644 คน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีทัศนะต่อพฤติกรรมนักเรียนจากการเสริมสร้างระเบียบวินัยของโรงเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมาตร แก้วลาย (2528 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน และครูประจำการ จำนวน 311 คน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูประจำการมีความเห็นต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน ผู้บริหารโรงเรียนที่มีคุณวุฒิ วัยวุฒิ และประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความเห็นต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน สำหรับครูประจำการที่มีคุณวุฒิ วัยวุฒิ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนในด้านกิจการนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

โกศล แก่นอินทร์ (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง ตามทัศนะของผู้บริหารและครูอาจารย์สังกัดเดียวกัน จากกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 170 คน ครูอาจารย์ จำนวน 304 คน พบว่า ระดับปัญหาการบริหารกิจการนักเรียนของผู้บริหารโรงเรียน โดยส่วนรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปัญหาการบริหารกิจการนักเรียนด้านการจัดบริการแนะแนวอยู่ในระดับปานกลางและมากกว่าทุกด้าน ระดับปัญหาการบริหารกิจการนักเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารและครูอาจารย์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปริญญ์ เณรานนท์ (2533 : บทคัดย่อ) ศึกษาการสร้างเครื่องมือและการประเมินเครื่องมือ สำหรับการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียน ประถมศึกษา ตามทัศนะของครูอาจารย์และผู้บริหารโรงเรียนทุกขนาดโดยภาพรวมที่ปฏิบัติอยู่จริง อยู่ในระดับปานกลาง และที่ควรปฏิบัติอยู่ในระดับสูง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายขนาดโรงเรียน ในลักษณะระดับความพึงพอใจในการบริหารงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาด กลาง อยู่ในระดับไม่พอใจ ส่วนในโรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่สุดอยู่ในระดับพอใจ

เยื้อน ชูตินันท์ (2531 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การบริหารงานกิจการนักเรียน ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี พบว่า มีการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ ตามกรอบแนวความคิดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติทั้งสี่ประการ และมีการกระทำมากทุกกิจกรรม ยกเว้นการจัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ และการสรรหายกย่องคนดีเด่น ประจําท้องถิ่น ซึ่งมีการจัดหาน้อย และไม่มีการจัดทําเลยในกิจกรรมจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า